

GRAJCIE DUDKI, A WESOŁO!

scenariusz spotkania edukacyjnego realizowanego w ramach programu

Alfabet Tradycji - Wielkopolska

Organizator: Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Nowym

Partner: Mozaika edukacja | animacja | kreacja

Dofinansowano ze środków Muzeum Historii Polski w Warszawie

w ramach Programu "Patriotyzm Jutra"

Alfabet tradycji to cykl interaktywnych spotkań edukacyjnych, w trakcie których dzieci poznają w praktycznej formie kulturę wybranych subregionów Wielkopolski w ujęciu muzyki instrumentalnej, śpiewu, tańca, instrumentów muzycznych, zwyczajów, obrzędów, kodu graficznego i innych wyróżników kulturowych. Stawiamy na interaktywny charakter kontaktu dzieci z kulturą tradycyjną – dziecko ma szansę być zarówno jej odbiorcą, jak i uczestnikiem. Spotkania, przygotowane w oparciu o autorskie scenariusze, prowadzone są przez profesjonalnych animatorów oraz muzyków, zajmujących się tradycjami wybranych podregionów. Celem programu jest zapoznanie dzieci ze specyfiką kultury tradycyjnej Wielkopolski, jak również edukowanie dzieci do uczestniczenia w kulturze tradycyjnej jako polskim dziedzictwie kulturowym.

1. POWITANIE I WPROWADZENIE

Prelegentka wita dzieci i wyjaśnia cel spotkania. Wraz z tym spotkaniem kończymy nasz cykl poświęcony tradycjom Wielkopolski. Wspólnie z dziećmi przypominamy sobie dotychczasowe spotkania i ich najważniejsze elementy. Prelegentka wspomina o programie, z którego finansowany jest cykl. Następnie rozpoznajemy instrumenty ze słuchu (najpierw skrzypce, później dudy) oraz witamy się muzyką.

MUZYKA: Równy bez nazwy (melodia tradycyjna)

2. PRZEDSTAWIENIE MUZYKÓW

Poznajemy muzyków jako naszych gości. Prelegentka opowiada dzieciom o Biskupiznie – wyjaśnia specyfikę historyczną tego miejsca w Wielkopolsce oraz wspomina o kilku wybranych wyróżnikach związanych z tradycjami, muzyką, instrumentami, tańcami, które sprawiają, że jest to bardzo charakterystyczny mikroregion.

3. POZNAJEMY DUDY I PRZYPOMINAMY WIADOMOŚCI O KOŻŁE – PORÓWNANIE

Na podstawie rozmowy z Krzysztofem Polowczykiem porównujemy dudy i koźły – przypominając dzieciom spotkanie otwierające Projekt:

- z jakich materiałów jest zbudowany koźół biały (weselny) a z jakich dudy?
- dlaczego jest to specjalny instrument dla Biskupizny?
- dlaczego jest uważany za instrument dęty, skoro w niego nie dmuchamy?
- ile ma otworów?
- jakie zauważacie różnice między dudami a koźłem?

Dudy to jedne z najstarszych instrumentów muzycznych – ich ślady pochodzą z zabytków archeologicznych datowanych nawet na 3000 lat. Poznając budowę dud, dowiadujemy się, jak ludzie kiedyś budowali instrumenty – budowali z tego, co mieli wokół siebie. Dlatego znajdziemy w dudach części zbudowane z drewna, metalu, ale też części pochodzące od zwierząt – rogi, skóra.

Charakterystyczne dla Biskupizny są dudy wielkopolskie typu gostyńsko-rawickiego. Jest to instrument dęty, nadymany za pomocą mieszka. Dźwięki w dudach wydobywają się z dwóch piszczałek jednocześnie. Melodii, granej na przebierce, towarzyszy jeden, niezmienny dźwięk, zwany burdonem.

Krzysztof Polowczyk pokazuje i omawia poszczególne elementy, z których zbudowane są dudy. Następnie gra osobno na burdonowej piszczałce i osobno na przebierce. Prelegentka zachęca dzieci, żeby spróbowały naśladować brzmienie wydobywające się z burdonowej piszczałki. Dzieci śpiewają burdon, co prelegentka komentuje, stwierdzając, że brzmimy jak stado owadów. Krzysztof Polowczyk zauważa, że tak właśnie mówi się na Biskupiznie na burdonową piszczałkę – nazywa się bąk.

4. GWARA

Rozmawiamy z dziećmi o tym, czym jest gwara i dlaczego warto ją pielęgnować. Pan Krzysztof wyjaśnia, jak w gwarze biskupiańskiej mówi się na poszczególne elementy dud: przebierka, bąk, dymka. Następnie poznajemy kilka słów w gwarze biskupiańskiej. Skoro poznaliśmy już dudy, to teraz przez chwilę ich posłuchajmy.

MUZYKA: „Gdzie ty panno idziesz” (dudy solo, melodia tradycyjna)

Po jednym, dwóch obrotach dudy przestają grać. Prelegentka: ale zaraz, zaraz, przecież dudy grają zazwyczaj razem ze skrzypcami. Gdzie jest nasza skrzypaczka? Idę jej poszukać? ...W momencie, kiedy prelegentka chowa się za scenografią, z jej drugiej strony wychodzi skrzypaczka, grając tę samą melodię, która była grana na dudach.

MUZYKA: „Gdzie ty panno idziesz” (skrzypce solo, melodia tradycyjna)

5. OMÓWIENIE SKRZYPIEC

Skrzypce podwiązane to instrument specjalnie przygotowany do gry z dudami wielkopolskimi. Na szyjce skrzypiec zawiązuje się nitkę, żeby dobrze brzmiały z dudami – dzięki temu zabiegowi instrument brzmi wyżej. Taki zabieg, zwany „podwiązaniem” skrzypiec, spotykany jest tylko w Wielkopolsce. Dzięki temu dźwięk skrzypiec może przebić się przez wysoki dźwięk dud.

Wraz z dziećmi porównujemy brzmienie skrzypiec, które towarzyszyły nam na spotkaniu dotyczącym Regionu Kozła oraz tych, które poznajemy dzisiaj. Tamte skrzypce niżej brzmią – dzieci same wychwytyują różnicę.

6. PODSUMOWANIE PROJEKTU – SKRZYPCE

Prelegentka zauważa, że skrzypce jako jedyny instrument pojawiły się na każdym naszym spotkaniu... Jaki z tego wniosek? Rozmawiamy z dziećmi o tym, że jest to powszechny instrument – skrzypce występują w całej Polsce, a nawet na całym świecie.

7. „Moja babulinka z rodu bogatygo” – UCZYMY SIĘ PIEŚNI

Uczymy się pieśni biskupiańskiej – prelegentka śpiewa zwrotki, a dzieci wraz z nauczycielkami – refren. Zwracamy uwagę na słowa pochodzące z gwary.

MUZYKA: pieśń „M^oja babulinka z r^odu b^ogatygo”

M^uoja babulinka z r^uodu b^uogatygo
Miała koziołeczka bardzo rozpustny^uo
Fik mik fik mik
Szwadyrydyrydy rach ciach ciach
Bardzo rozpustny^uo

A tyn koziołeczek figlarny i pusty
Wyżar ^uon babuni z^uogónek kapusty
Fik mik fik mik
Szwadyrydyrydy rach ciach ciach
Z^uogónek kapusty

I wziyna babunia kijoszka mały^uo
Wygnała ^uona koziołka psotny^uo
Fik mik fik mik
Szwadyrydyrydy rach ciach ciach
Koziołka psotny^uo

I wygnała ci g^uo na rozstajne dr^uogi
Zżarły go tam wilcy z^uostawili r^uogi
Fik mik fik mik
Szwadyrydyrydy rach ciach ciach
Z^uostawili r^uogi

Na jednym różyczku słoninę smaży^uła
A na drugim s^uobie p^uolywke warz^uła
Fik mik fik mik
Szwadyrydyrydy rach ciach ciach
P^uolywke warz^uła

8. OMÓWIENIE FUNKCJI ŚPIEWU NA BISKUPIŹNIE

Na Biskupiźnie jest specjalny porządek tańców – „grocze” muszą zacząć od wiwata. Prelegentka śpiewa wiwata i dzieci sprawdzają, czy muzycy zrozumieli, o jaki utwór chodzi – czy powtórzą tę sama melodię. W ten sposób omawiamy zamawianie pieśni tańców/utworów na potańcówkach. Prelegentka: muzyka biskupiańska to specjalne instrumenty, specjalne pieśni, które stąd pochodzą, ale też związane z nimi zwyczaje. Czy wiecie, że w tych stronach zamawiało się dany taniec śpiewem? Prelegentka wyjaśnia, na czym to polega.

MUZYKA: pieśń/ wiwat „Za stodołą świta Kasia Jasia pyta”

9. WIWAT – WPROWADZENIE GOŚCIA

Po zaśpiewaniu wiwata, prelegentka poszukuje kogoś do tańca, aż wreszcie pani Julia odkłada skrzypce i tańcz razem z prelegentką wiwata.

MUZYKA: wiwat „Za stodołą świta Kasia Jasia pyta”

10. STROJE BISKUPIAŃSKIE – pokaz tradycyjnej mody biskupiańskiej

Pani Julia opowiada o elementach stroju: 3 spódnice, korale, sznurówka, kopka, kryzik – to też słowa gwarowe i do tego się odnosimy. Biskupianki noszą wyjątkowe nakrycia głowy. Jednym z nich jest kopka. Wokół kopki znajduje się podobny do kołnierza, sztywny, haftowany okap. Kołnierz nazywany jest kryzikiem. Żeby kopka nie spadła z głowy, mocuje się ją za pomocą wstążki

z wielką kokardą. Wybór dziewczynki, która przymierzy kopek i kryzik – potem spacer na wybiegu z oklaskami.

Pan Krzysztof strzela z bata i opowiada o stroju męskim oraz o niektórych zwyczajach weselnych. Bat weselny – mężczyźni strzelali nim w powietrzu, radośnie przy tym tupiąc i klaskając – w ten sposób zachęcali wszystkich do tańca i zabawy. Wybór modela – za pomocą tradycyjnej wyliczanki:

Jedyn, dwa – kupi^uł psa

Trzy, śtyry – kupi^uł giyry

Piynć, sześć – kupi^uł wieś

Siedem, ^uosiyń – kupi^uł prosie

Dziewiynć, dziesiynć – wsadzi^uł w kiesiń

Chłopiec przymierza kapelusz i bat weselny. Pokaz mody tradycyjnej.

Prelegentka wspomina o Pani Beacie Kabale – jedynej na świecie kopczarce, która wykonuje kopki biskupiańskie.

11. CHODAKI

Omówienie chodaków i ich występowania na Biskupiźnie – był to powszechny element stroju, do chodzenia po gospodarstwie. Każdy potrafił wykonać takie chodaki – element stroju codziennego. Wspólnie z dziećmi przeprowadzamy test, czy chodaki są do tańca. Wybieramy jedno dziecko, które zaprasza nauczycielkę do tańca i tańczą przez chwilę

MUZYKA: wiwat „A nie wszystkie jaskółeczki”

12. POTANĆÓWKA – WIWAT

Wiwat to najbardziej znany wielkopolski taniec tradycyjny. Pary tańczące wiwata najpierw przesuują się po kole drobnymi krokami, a następnie, w drugiej części, szybko wirują. To właśnie ten taniec rozpoczynał na Biskupiźnie każdą zabawę taneczną. Wszyscy uczyliśmy się wiwata, jako jednego z najważniejszych tańców dla Wielkopolski, a zwłaszcza dla Biskupizny – poznajemy trzymanie i kroki.

MUZYKA: wiwat „W zielonej brzezynie”

13. ZABAWA WIELKOPOLSKA „IDŹ SOBIE”

Na zakończenie uczyliśmy się biskupiańskiej wersji zabawy tanecznej „Idź sobie” – jako elementu charakterystycznego dla kilku regionów Wielkopolski, w tym Regionu Kozła oraz Biskupizny. Następnie tańczymy do tej zabawy w dwóch wersjach – z Biskupizny i z Regionu Kozła.

MUZYKA: zabawa taneczna „Idź sobie”

Opracowanie: Karolina Ociepka